

Jazykovědné sdružení České republiky
srdečně zve na přednášky **zimního běhu 2015**

1. 10. 2015

PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D.
Mají vlastní jména význam?

Otázka významu vlastních jmen se často stává předmětem zájmu lingvistů i filozofů. Podle současné onomastické teorie propria sice nemají lexikální význam, s jakým se setkáváme u apelativ, hovoří se však o zcela specifickém propriální významu. Teoretické poznatky v oblasti významu v propriální sféře jazyka budou v přednášce aplikovány na konkrétní onymický materiál, a to antroponymický, toponymický i chrématonymický. Podrobnější pozornost bude věnována situacím, kdy dochází k aktualizaci etymologického nebo domnělého (lexikálního) významu proprií, který se v běžné komunikaci neuplatňuje. Jde o případy, kdy dané jméno k mluvčím jazyka určitým způsobem „promlouvá“ a může vyvolávat konotace, které mohou někdy vést až k požadavku na změnu jména (např. příjmení Nemrava nebo místní jméno Oselno).

15. 10. 2015

prof. PhDr. Radoslava Kvapilová Brabcová, CSc.
O smutku Jana Čepa

Významný představitel české prózy a jeden z nejpůvodnějších českých křesťanských myslitelů JAN ČEP (31.12.1902–25.1. 1974) byl po celý život provázen vědomím, že na tomto světě nemůžeme dosáhnout plného uchopení reálného stavu věcí, to nás čeká až v „druhém domově“. Tak přes všudypřítomnost Boha ho stále provázel smutek z tohoto poznání. Ten můžeme najít ve většině jeho děl. Sestra úzkost (výbor z povídek (Blok 1969) obsahuje např. povídku Domek ze sbírky Dvojí domov, 1926, Rozárka Lukášova z knihy Vigilie, 1928, nebo Starcův smích ze sbírky Zeměžluč (1930).

Jeho vztah k životu vyjadřuje citát z knihy Hranice stínu, které se budeme věnovat nejpodrobněji: *Ten chudák básník, který je posedlý hledáním svého domova! Ano, měl mu to říct rovnou! To všechno jsem malicherné starosti, mladý muži! Nikde nemáte domova – marně se pachtíte za prázdnou představou! Náš domov je ve věčnosti a naše naděje začíná teprve ve chvíli, kdy se dovedeme vzdát vší pozemské naděje! Věčnost, jaké oslnění světla!* Tento jeho jediný román je zajímavý z hlediska jazykového především výraznými popisy myšlení postav, krajiny, prostředí a tvořivým přístupem k jazyku.

5. 11. 2015

prof. PhDr. Eva Hajičová, DrSc.

**Aktuální členění věty v zrcadle Pražského závislostního korpusu:
od hypotéz k jejich ověřování**

Ve studiích o aktuálním členění věty v české lingvistice byla formulována řada hypotéz, které samozřejmě vycházely z empirického zkoumání jazyka, ale není pochyb o tom, že dosažitelnost jazykového materiálu v podobě počítačových jazykových korpusů poskytuje mnohem širší možnosti pro jejich ověřování. V přednášce se zaměříme na několik okruhů: určování hranice mezi základem a ohniskem na podkladu primární opozice kontextového zapojení, možnost stanovení hloubkového pořadí valenčních doplnění, vztah mezi koreferenčními (či obecněji asociačními) vztahy, kontextovým zapojením a umístěním daného prvku v základu výpovědi a využití informace o jazykové struktuře věty a postavení daného prvku v této struktuře včetně koreferenčních vztahů pro sledování dynamického vývoje diskurzu.

19. 11. 2015

PhDr. Stanislava Kloferová, CSc.

Dobrodružství dialektologie

Přednáška čerpá z praxe Českého jazykového atlasu a ze zkušeností získaných při přípravě Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku a Slovníku nářečí českého jazyka. Na řadě příkladů ukazuje, že současná česká dialektologie není pouhou naukou o dialektech a jejich vývoji, ale přináší také poznatky o historii našeho jazykového společenství, o jeho vnitřních vztazích i o vztazích k společenstvím sousedním.

3. 12. 2015

doc. PhDr. Martina Šmejkalová, Ph.D., a kol.

**Veliký vědec mezi učiteli – veliký učitel mezi vědci (odborný seminář)
Vladimír Šmilauer (1895–1983)**

Seminář se koná ve **Velkém sále PedF UK v Praze, M. Rettigové 4, v čase 13.30–(19.00) hod.**

10. 12. 2015

PhDr. Olga Martincová, CSc.

Problém slova v neologickém slovníku

S osobitou povahou neologismů, tj. s jejich jistou „nehotovostí“ (vyznačují se různým stupněm uzualizace a lexikalizace, variantností ap.), s jejich strukturální růzností (srov. slovtvorné neologismy, zkratková slova, neosémantismy, víceslovná pojmenování atd.), vystupuje do popředí otázka poměru neologismů a dosavadního (běžného) pojetí a rozsahu slova. Zatímco část neologismů je ve shodě s obvyklým chápáním slova, u dalších neologických prostředků zjišťujeme kolísání ve slovní samostatnosti (retro film // retro-film // retrofilm), „kvazislova“ v pojmenovacích útvarech (např. e-platba, 3D animace, „.com“ firma) atp., tj. náznaky změn v pojetí a rozsahu slova. Pokusy lexikograficky zachytit a popsat nové jevy ve slovní zásobě stanovením poměru mezi neologismem a heslovým slovem (poměru mezi jednotkou lexikologickou a jednotkou lexikografickou) přispívají ke zkoumání této otázky. Zaměříme se na vybraný okruh neologických jevů: na slova s absencí rysů ustálenosti, resp. s krátkou životností (okazionalismy, efemérní slova), na projevy variantnosti, na analytická adverbialně-adjektivní spojení vyznačující se významovou celistvostí a koexistencí s jednoslovnými ekvivalenty (prorežimně orientovaný :: prorežimní), na výrazy s kvazislovy, překračování hranic derivace z oblasti jednoslovné nominace do oblasti tvorby víceslovných pojmenování aj.

Přednášky se konají vždy ve čtvrtek v místn. 18 na FF UK, nám. J. Palacha 2, Praha 1, v 17.30 hod.